

[Rilshøj]

ligheden har politikerne i Øst og i høj grad også långiverne i Vest krævet en økonomisk chokkur i de lande. En lynovergang til markedsøkonomi, som ikke lod sig gøre, og som har affødt massearbejdsløshed og massefattigdom, har virkelig gjort markedsøkonomien en dårlig tjeneste. Risikoen er, at flertallet af befolkningerne vender sig til yderligtgående populistiske partier, nationalistiske partier, der truer både markedsøkonomien og demokratiet.

Indtil videre har det i nogle af landene givet sig udslag i nogle valgresultater, f.eks. i Litauen og Polen, hvor flertallet af befolkningerne har støttet partier, som man har kaldt postkommunistiske, men som jo er partier, som ønsker en mere moderat og en ændret form for overgang til markedsøkonomi. Det skifte, at man stemmer på partier, som ønsker en social dimension, som ønsker en arbejdsmarkedspolitik, som ønsker, at man tager mere hensyn til mennesker og ikke bare til økonomi, er nødvendigt, forudsat naturligvis at de demokratiske rettigheder i disse stater bevares. Vi må vænne os til, at også i de østeuropæiske lande er der politiske forskelle imellem partierne, ligesom der er i Vesteuropa, og vi må respektere de resultater, som vælgerne derovre ved demokratiske valg kommer frem til.

Den danske Øststøtte kan jo ikke isoleres fra den proces. Vi er et lille land, men vi kan gøre en hel del for at påvirke udviklingen, og vi har også mulighed for at standse op og gøre status. Det, der jo også har været vores problem, er, at vi i huj og hast – som vi også var inde på før – skulle opbygge et støttesystem i flere milliarder kroners-klassen til nogle stater, som vi af gode grunde ikke havde en voldsom stor viden om på det tidspunkt, og vi havde meget lidt viden – for at sige det mildt – om, hvordan man skulle ændre en central planøkonomi til en markedsøkonomi.

Vi har set diktaturer i Spanien og rundt omkring i verden bryde sammen, men det var jo nogle markedsøkonomier, som skulle overgå til politisk demokrati. Vi har ikke før oplevet det, at centrale planøkonomier skulle overgå til markedsøkonomier; det er besværligt, og der er begået mange fejltagelser, og man har benyttet modeller, som gjaldt inden for IMF og Verdensbanken, og som har været møntet på Peru og Argentina og på den vestlige ver-

den, og de har mildt sagt ikke passet særlig godt i den situation, man har været i i de central- og østeuropæiske lande.

Det, vi i Socialistisk Folkeparti synes bør være konklusionen af en analyse af det, der er sket indtil nu, både med den danske Østbistand og den internationale Østbistand, må være en erkendelse af, at der altså er en sammenhæng mellem økonomiske reformer, social stabilisering og udvikling af demokrati. Der er nok forskellige meninger her i Folketinget med hensyn til, hvordan den sammenhæng skal opfattes, men en af konklusionerne, der må drages, er i hvert fald, at når folk bliver forarmede, bliver arbejdsløse, så får millioner af mennesker altså en mere negativ holdning til det politiske system. De opfatter frie valg anderledes, hvis de har en vis grad af social tryghed og har udsigt til et job.

Sådan er det i Vest, og sådan er det altså også i Øst, og vi har nok glemt, at sådan reagerer befolkningerne også i de lande, og det gør, at vi ved tilrettelæggelsen af vores Øststøtte nok skal indarbejde det, vi kan kalde demokratiseringsprocessen, som er mere end bare valg hvert fjerde eller hvert femte år. Vi kunne f.eks. i forbindelse med IØ-fondens investeringer lægge vægt på, at der arbejdes for en medarbejderrepræsentation i virksomhedernes ledelser, at vi prøver at få det ind i forbindelse med vores støtte, og at vi også arbejder for, at der indføres tillidsmands- og sikkerhedsrepræsentantordninger på de virksomheder, hvor vi anbringer pengene. Vi har jo den holdning – officielt i hvert fald – i vores ulandsbistand, at det skal man gøre, og det er vel også rimeligt, at vi arbejder på samme måde i forbindelse med vores IØ-investeringer i disse lande.

Også ved udformning af boligprojekter og støtte til boligbyggeri gælder det, at vi kan arbejde for at indføre beboerdemokrati, som vi dog har nogle erfaringer med herhjemme i forbindelse med sådan noget byggeri. Vi kan opmuntre til det, ikke diktere det, men opmuntre til det, give forslag til det. Og vi skal selvfølgelig også indarbejde det, at nationale mindretal behandles ordentligt og ligestilles med flertallet i befolkningerne.

Sådan nogle ting har nok været overset i skyndingen i begyndelsen, men det er nogle af de ting, som vi bør tage med i erkendelsen af, at det er svært at realisere et demokrati i disse lande – sværere end vi oprindeligt troede.